

Haar protest

6

Daar was laatst een meisje loos, die wou gaan varen, als lichtmatroos. Er zijn in het verleden vrouwen geweest die zich als man vermomden om aan te kunnen monstere[n] op een schip. Immers, 'Al die willen te Kaap'ren varen, moeten mannen met baarden zijn'. De baarden zullen ze achterwege gelaten hebben. Liever voor een jongen doorgaan met een wat meisjesachtige uitstraling, dan een nepbaard waarmee je door de mand valt.

De Franse feministes van de actiegroep 'La barbe' kiezen juist wél voor een nepbaard om hun punt te maken. En de Amerikaanse Guerrilla Girls kiezen voor een harig gorillamasker. Haar als protestmiddel.

Haar op je tanden is iets wat alleen vrouwen kunnen hebben. En het is nooit een compliment. Maar met haar onder je oksels ben je ronduit vies. Haar wel of niet scheren: is dat nou echt een item? Ja, want wie zich niet scheert en dat ook laat zien, doorbreekt eerst een taboe bij zichzelf en vervolgens bij anderen. Dat wekt heftige reacties op, want daarmee zet iemand iets op losse schroeven

nende lichaamshaar een keuze was. Ze wist wat er verwacht werd en dat deed ze. Als student zet ze wel vraagtekens, want, zo redeneert ze: als ik mijn zelfvertrouwen alleen ontleen aan hoe ik er uit zie, dan ben ik het kwijt als ik 's ochtends mijn bed uit kom. Zonder leuke outfit en make-up. Mijn zelfvertrouwen zal ook niet bij me blijven bij het ouder worden, omdat ik dan niet meer

dagen en veranderen. Naast haar op de sofa een eigenaresse van een schoonheidssalon, die weliswaar onder de indruk is van het zelfvertrouwen van Emer, maar het haar onder haar oksels en op haar benen ronduit onsmakelijk vindt. De camera zoomt in zodat de kijkers zich er goed van kunnen vergewissen hoe dat eruit ziet - een vrouw met haar. Wat het percentage ook waard is: tachtig

Do women have to be naked to get into the Met. Museum?

Less than **3%** of the **artists** in the Modern Art sections are women, but **83%** of the **nudes** are female.

Statistics from the Metropolitan Museum of Art, New York City, 2004

GUERRILLA GIRLS CONSCIENCE OF THE ART WORLD
www.guerrillagirls.com

(net zoals kunst dat kan doen) dat normaal en geaccepteerd is. Het is tegendraads en krachtig gedrag, dat tegen de gevestigde beeldvorming in gaat.

De Ierse Emer O'Toole maakte van haar lichaamshaar een sociaal experiment en zocht daarmee de publiciteit, door als gast aan te schuiven bij de Britse ontbijtshow *This Morning*. Als puber vroeg ze zich totaal niet af of het verwijderen van haar begin-

in het plaatje van jong en aantrekkelijk pas. Mijn zelfvertrouwen moet ik dus ergens anders aan ontleen. Ze stopte met het scheren van oksels en benen, omdat ze niet langer wilde toegeven aan de grote druk om zich te conformeren aan kunstmatige gendernormen. En na anderhalf jaar is ze te gast in de TV-show, omdat ze het niet bij een individueel experiment wil laten. Ze wil haar ideeën over deze rigide verwachtingen uit-

procent van de kijkers die reageren, is afwijzend. Zij gebruiken woorden als 'stuitend' en 'walgelijk'.

Een jonge vrouw schrijft op haar internet-blog: "Emer vindt het belachelijk dat wij vrouwen ons zelfvertrouwen linken aan zoiets als lichaamsbehandling (stiekem is het ook wel raar). Dat mag ze best vinden (wat ik dapper en knap van haar vind), maar dat betekent niet dat ik ineens op haar harige

“Een vrouw met haar is net zo gewoon als een romantische komedie die eindigt in een scheiding”

oksels zit te wachten.” Geweldige reactie, typerend voor een taboe: ik peins er niet over om er anders over te gaan denken, zelfs als ik toe moet geven dat het eigenlijk wel een beetje raar is. Conformeren is comfortabeler.

Een digitaal tijdschrift uit Australië, *Mamamia*, pikt de trend snel na de uitzending op en schrijft in een discussiestuk: Lichtelijk schokkend, maar niet per se op een verkeerde manier en ook niet omdat Emer haar okselhaar laat zien. Het is schokkend omdat een vrouw met haar net zo gewoon is als een romantische komedie die eindigt in een scheiding. De ruim tweehonderd vrouwen die op het item reageren, zijn bereid om er genuanceerde reflecties op los te laten. Er is begrip en vrouwen schrijven dat ze zelf ook niet dagelijks in de weer zijn met ladyshave of wax: “Het is dat ik een keer in de week ga zwemmen ...”. Dus toch conformerend, alleen met wat minder overgave. En dan is er nog de reeks reacties dat ‘haar’ echt een gepasseerd station is, of dat ‘haar’ geen feministisch maar een esthetisch item is. Waarmee Emers strijdpunt over kunstmatige gendernormen genegeerd en weggevoerd wordt.

Gorilla's

Emer verzet zich tegen de stringente normen en verwachtingen rondom een vrouwelijk en een mannelijk uiterlijk gaat. De Guerrilla Girls grijpen uiterlijk, en het vrouwelijk naakt in het bijzonder, aan om hun eerste en beroemd geworden statement te maken: “Do women have to be naked to get in U.S museums?” Want minder dan drie procent van de kunst in het museum voor moderne kunst in New York is van vrouwelijke kunstenaars. Maar 85 procent van de naakten zijn vrouwen. Het is dan 1985. Het Museum of Modern Art (MoMA) New York opent een grote tentoonstelling met werk van hedendaagse kunstenaars die op dat moment als ‘toonaangevend’

worden beschouwd. De verantwoordelijke curator schrijft in het persbericht, dat “elke kunstenaar die niet in de expositie is opgenomen zich zou moeten bezinnen op zijn carrière.” Van de 169 geëxposeerde kunstenaars zijn er 17 vrouw. Sindsdien laten de Guerrilla Girls van zich horen, omdat ze het mannenbolwerk dat de kunstwereld is zat zijn. Het is een groep anonieme vrouwen. Als ze in het openbaar optreden, met korte snelle acties, dragen ze een gorillamasker. Steeds weer lukt het ze publiciteit te krijgen: met posters en flyers om hun statements te maken, feitelijke informatie onder de aandacht te brengen en seksisme en racisme aan te kaarten. Maar wel graag met humor en creativiteit. Inmiddels is het oorspronkelijke collectief omgezet in drie aparte stichtingen, maar ze zijn nog steeds actief. Ironisch, of is het juiste een overwinning, is dat de Guerrilla Girls zelf kunst zijn geworden: werk van hen is opgenomen in de collectie van het MoMA!

Ze waren ook in groot formaat te zien in het Parijse Centre Pompidou. Het is 2010 als dit

museum een tentoonstelling inricht met louter werk van kunstenaressen. In de tentoonstellingsbrochure zegt curator Camille Morineau dat ze met de tentoonstelling een risico heeft genomen: mannen uitsluiten en alleen maar vrouwen tentoonstellen is een revolutionair gebaar van positieve actie. Dan is ons eigen Museum voor Moderne Kunst in Arnhem vooruitstrevender. In 2000 was daar de prachtige tentoonstelling *Elck zijn waerom* te zien met werk van Nederlandse en Vlaamse kunstenaressen.¹ Overigens is het MoMA drie jaar geleden een inhaalslag begonnen met het tentoonstellingsprogramma *Modern Women*, waarin het museum veel aandacht besteedt aan de vrouwelijke kunstenaars in zijn collectie.

Françaises krijgen er een sik van

De feministes van de actiegroep La Barbe doen, net als de Guerrilla Girls, aan korte snelle en opmerkelijke acties. Ze sneaken binnen bij bijeenkomsten met een hoog gewichtingsgehalte. La barbe betekent baard en

'Ah, la barbe' kun je vertalen als 'ik krijg er een sik van'. De vrouwen dragen tijdens hun acties nepbaarden, "omdat je anno 2012 nog steeds een man moet zijn om mee te tellen." Eenmaal binnengekomen, leest een van de vrouwen een verklaring voor, waarin mannen gefeliciteerd worden met hun alleenheerschappij. Een recent wapenfeit was een optreden op de rode lopers tijdens het filmfestival van Cannes in 2012, om te protesteren tegen de keuze van de jury om geen enkele film van de hand van vrouwelijke regisseurs te selecteren.

La Barbe is in 2007 begonnen met hun baardige acties, toen Segolene Royal de eerste vrouwelijke presidentskandidaat was. Ze kreeg tijdens haar campagne en in de pers

Een echte baard

De vrouwen van La Barbe doen na afloop van hun politieke acties hun baard weer af. Emer O'Toole kan even een lange broek en shirtje met mouwtjes aantrekken als ze de confrontatie wil mijden. De Duitse Mariam heeft die keuze niet. Ze is in de veertig en na twintig jaar epilieren, laseren en wat er al meer mogelijk is, beseft ze dat de baard die ondanks al haar pogingen naar buiten wil, bij haar hoort. Dan nog kost het haar een paar jaar om in 2008 te beslissen dat ze haar baard voortaan laat staan, bang als ze is om haar baan kwijt te raken, vrienden te verliezen en haar ouders te choqueren. Ook zij schuwt uiteindelijk de media niet en blogt over haar ervaringen (www.fraumitbart.wordpress.com). Ze geeft de strijd tegen haar baard op en gaat de strijd om als vrouw met baard te leven aan. Na jarenlang haar best te doen om te pleasen, erbij te horen en in de smaak te vallen, wil ze zijn wie ze is. En dat maakt haar gelukkig. Gaandeweg zijn het vooral de reacties van anderen die haar er aan herinneren dat ze 'anders' is. Bijvoorbeeld als zij in de damestoiletten haar handen staat te wassen en ziet hoe een binnenkomende vrouw, haar ziende, terugloopt om zich er van te vergewissen dat ze echt bij het juiste pictogram

hun individualiteit leven, hoe interessanter en bonter de wereld en het leven wordt. Dat is een verrijking voor ons allemaal."

Mariam is geportretteerd in het Duitse blad Brigitte (www.brigitte.de) en het valt op dat veel reacties empatisch zijn. Milder dan op Emer O'Toole. Roept Mariams baard meer sympathie op omdat ze er niks aan kan doen? Omdat het een raadselachtige 'speling der natuur' is, die medisch niet verklaard kan worden uit een afwijkende hormoonspiegel? Is ze daarom meer dapper en minder onesthetisch?

Aanmonsteren

En waar brengt deze kluwen van haar ons nu? Van echt haar tot nephaar, van verkleedpartij tot eigen identiteit? Bij tegendraadse keuzes; en de kracht die nodig is om tegen de conventies in te gaan. De drive om actie te ondernemen tegen wat je fundamenteel niet aanstaat, de diepgewortelde wens om serieus genomen te worden, de vrijheid om afwijkende keuzes te maken, de drang om jezelf te mogen zijn. De ambitie om te Kaap'ren te varen. En nog veel verder. ●

Henriette Neuijen is adviseur bij Elan

"Mijn baard verwacht mensen omdat ze me willen indelen en dat lukt niet"

veel denigrerende opmerkingen. Zelfs haar opponent en partijgenoot Laurent Fabius viel haar aan met de vraag wie voor haar kinderen moet zorgen als ze president wordt. Segolene Royal heeft zich niet kunnen bewijzen, want de socialisten verloren de verkiezingen en Frankrijk kreeg Nicolas Sarkozy. Haar ex-man mag dat nu wel; François Hollande.

De nepbaarden zijn ook een sarcastische knipoog naar het verleden: eind negentiende eeuw droegen alle belangrijke mannen grote baarden. In de tussentijd is er niet veel veranderd vindt La Barbe. Met hun baarden bespotten ze oubollige mannenopvattingen. De vrouwen van La Barbe richten zich op mannen, onder het motto: 'zij hebben een probleem, niet wij'.

naar binnen wilde gaan. "Het verwacht mensen, omdat ze me willen indelen en dat lukt niet."

Mariam concludeert dat haar baard haar helpt om haar eigen angsten in het gezicht te zien; dat het haar sterker maakt. "Wellicht was dat zonder baard uiteindelijk ook gebeurd, maar dat weet ik natuurlijk niet." En over haar blog: "Het is misschien exhibitionistisch om te bloggen, maar ik wil mezelf laten zien, omdat ik heel lang het gevoel had dat ik niet gezien werd." Mariams tegendraadse keuze brengt haar bij haar 'zijn' en dat is, hoopt ze, een inspiratiebron voor anderen om dicht bij zichzelf te blijven, van zichzelf te houden, hun eigen weg te bewandelen en hun dromen te leven, zich er niet onder te laten krijgen en zich niet aan te passen. "Hoe meer mensen

Voetnoot

I Deze tentoonstelling was een samenwerkingsproject met het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen en toonde werk van circa 150 kunstenaressen uit de periode 1500 - 1950.